D '66

EMBARGO 24 maart 1979 15.00 uur

Rede Jan C..Terlouw op de Alqemene Ledenvergadering van D'66, Krasnapolsky, Amsterdam, 24 maart 1979.

Als ik goed heb geteld is dit de tiende achtereenvolgende ledenvergadering dat ik de gelegenheid krijg u te rapporteren over het kabinetsbeleid en onze beoordeling daarvan,

over de ontwikkelingen in de diverse politieke partijen en onze kant- , tekeningen daarbij,

en over het doen en laten van de D'66-fractie in de Tweede Kamer.

Het Kabinet

In onze fractie is het, politiek gesproken, rustig, in de andere politieke partijen woelig, in het kabinet van tijd tot tijd wat paniekerig en verder armoe troef. Ik zal dat nader toelichten.

Twee weken nadat het kabinet van Agt/Wiegel van start was gegaan, heb ik ergens het volgende gezegd.

Zou van Agt het schip van Staat zonder averij kunnen voeren door het ruige weer van economische depressie, internationale concurréntieslag, verzadigingsverschijnselen? Misschien redt hij het, zei ik, omdat hij denk ik, heel bedaard, hoogstens kleine rondjes in de haven vaart.

Kortom, het is het kabinet van de minimale risico's, het kabinet dat de lopende zaken behandelt, rustig aan 'kan het niet wat Belgischer', zei van Agt al op een van de eerste dagen van de beruchtste formatie uit de geschiedenis, en een van zijn eerste daden als premier was een bezoek aan zijn leermeester Tindemans.

Er moet bezuinigd worden en het kabinet bedenkt iets. Een eigen bijdrage van f 10,- per dag voor ongehuwden en gehuwden zonder kinderen als ze in het ziekenhuis liggen. De Tweede Kamer mort daarover, d.w.z.

het CDA mort, want dat is nog steeds het enige wat echt relevant is in de Nederlandse politieke verhoudingen. Nog wel.

"Goed, goed", zegt het kabinet, "we maken er vijf gulden per dag van". Hoe groot is de verrassing als nu niet iedereen tevreden is, maar vervolgens de groepen in de samenleving die er mee te maken hebben zich gaan verzetten, zelfs tegen die vijf guiden. En het kabinet was al zo meegaand geweest. De maatschappelijke tegendruk bouwt zich op en kijk, het kabinet gaat opnieuw sierlijk door de knieen. Nul gulden eigen

bijdrage.

Nu is het beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald, en het was een onbezonnen en ineffectief voorstel. Maar het is wel illustratief voor het gedweee karakter van dit kabinet, het kabinet van de minimale risico 's. Eventueel wel een eigen risico voor de mensen, geen eigen risico voor het kabinet. Kleine rondjes varen in de haven, niet dat enge zeegat uit naar de veranderingen, naar de andere aanpak, naar de vernieuwing.

In het eerste jaar van het kabinet had ik, als ik dacht aan het Catshuis, altijd het beeid voor me van zestien mensen om een tafel die elkaar allemaal bij de hand vast hadden. Een soort spiritistische seance om te bevorderen dat het werk van de ambtenaren op tijd klaar zal komen. Het schijnt niet waar te zijn. Waarschijnlijk werd het beeld opgeroepen, omdat je altijd hoorde dat CDA en VVD elkaar stevig moesten vasthouden, met hun 77 zetels.

Nee, 't is niet waar, of niet meer waar. Onlangs hebben de VVD-ministers met de vuist op tafel geslagen, toen de VVD-fractie 5 in plaats van 6 procent huurverhoging wilde. En met succes. Ze hebben hun zin gekregen. Waarschijnlijk als troost voor de slechte opi niepeil ingen.

Ik wou echt heel serieus het kabinetsbeleid bespreken, maar ik ontspoor steeds. Hoe zou dat toch komen?

Nog eens proberen. De beleidsvoorstellen van het kabinet zijn als de golven aan het strand. Ze komen heel indrukwekkend aanrollen en ze eindigen in schuim. LNG: in het Kamerdebat zegt Minister van Aardenne tegen Ineke Lambers dat om vijf uur in Algerije de kantoren dichtgaan. Voor die tijd moet er een beslissing zijn, anders lopen we dat vloeibaar aardgas mis.
In Eemsrnond, waar dat gas zal worden aangeland ten behoeve van een paar arbeidspiaatsen die er vvellicht méér wegjagen, houdt men de adem in. Zal het lukken? Het lukt. Dankzij de daadkracht van de Regering gaat het verlossende telefoontje op tijd naar Algerije. Maanden later komen de
Algerijnen mededelen dat ze de operatie absoluut niet kunnen financieren en of Nederland maar garant wil staan. 'Ja hoor, zegt de daadkrachtige regering, want ze zouden zo kouwelijk in hun hemd staan als Ineke zo in het oogspringend gelijk kreeg,

Woningbouw: De Kamer vraagt in oktober per motie om meer woningen in de sociale sector. Van Agt zegt toe. Het begrotingsdebat VRO volgt pas vier maanden later. De

Regering heeft dan nog geen beslissing genomen over de wijze waarop de éxtra woningen er moeten komen. Men wil eerst de eerste termijn van de zijde van de Kamer horen. Wie regeert er nu eigenlijk? Tenslotte worden er, tildens het debat, 3.000 woningen aan de begroting .toegevoegd, maar de dekking wordt maar voor de helft aangegeven. Vier maanden na de aangenomen motie. Toch hebben wij niet tegen de begroting van VRO gestemd, omfiat

a) de oorzaak niet alleen bij Beelaerts en Brokx moet worden gezocht, maar bij het gebrek aan politieke slagvaardigheid van het hele kabinet, en
b) tegenstemmen een nogal oneigenlijk middel is; heel veel begrotings- posten zijn wél goed, en er moet gebouwd worden.

Maar vreemd is het wel.

Ik zou nog lang door kunnen gaan, want het kabinet zorgt iedere week bereldwillig voor nieuwe voorbeelden van onhandigheid.

Zo'n zaak Luns bijvoorbeeld, Wij waren van plan het kabinet niet hard te vallen over haar handelwijze in deze en we wilden zo snel mogelijk over- gaan naar de orde van de dag, zoals het sociaal-economisch beleid. En wat doet de premier? Tijdens het debat verklaart hij onomwonden dat ook als vast komt te staan dat de Secretaris-Generaal van de NAVO welbewust en dus opzettelijk onwaarheid heeft gesproken,zijn positie als hoogste man in onze verdedigingsorganisatie onaangetast blijft. En uitzoeken of er in al die tegenstrijdige verklaringen van de heer Luns opzettelijke onwaarheid schuilt,wil hij niet. Ik noem zo'n houding van de premier: opzettelijk zelfs de meest welwillende oppositie in de gordijnen jagen, om niet te zeggen provocerend.

Het morele gezag van het kabinet brokkelt meer en meer af. Wij zullen het afkalvingsproces nauwlettend voor u volgen.

De partij- politiek

Verre van saai is het in de Nederlandse partijpolitiek. Het is bepaald dramatisch om te zien hoe het CDA tot stand komt en onvermijdelijk de vorm krijgt van het massieve, moeilijk in beweging te krijgen blok dat Christen democratische partijen in Europa in het algemeen zijn.

Het dramatische zit 'm in de strijd tegen het onafwendbare.

'Niemand kan het CDA meer tegenhouden zeggen een aantal ARP-ers terwijl we we twijfelen aan onze politieke mogelijkheden binnen het CDA.'

Hans de Boer: 'Een ontwikkeling in de richting van de Duitse situatie is in de Nederlandse politiek bepaald niet denkbeeldig. Een CDA dat daarin verzeild raakt (...) is volkomen mislukt.'

Ik ben bang dat het dan niet is mislukt, maar gelukt. Gelukt aan de oude KVP, wel te verstaan. De verloren strijd van de mannenbroeders van
de ARP heeft iets deemiswekkends. Het is de verloren strijd tegsn de gletscher, die traag maar niets ontziend alles op zijn weg wat vrij is en eigenzinnig, zijn wil oplegt.

In november in Breda maakte ik een kleine rekensom. Volgens de opinie- peilingen toen zouden PvdA en D'66 samen 65 zetels hebben (wat nu tegen de 70 loopt). Toen waren er 11 bij nodig om tot 76 te komen en, vroeg ik, heeft de ARP er niet 12 a 14 gehad? Oud ARP-voorzitter Berghuis maakte onlangs in de Volkskrant vrijwel dezelfde som. Maar ik ben bang dat het te laat is. ' De progressieve krachten uit de AR zullen het buiten het CDA moeten gaan zoeken.

De VVD ruikt z'n kans om met het CDA boompje te verwisselen als het er om gaat wie de conservatiefste partij is in Nederland. In woorden is de VVD natuurlijk nooit conservatief geweest, En nu is er de 5% in plaats ' van 6% huurverhoging om op te wijzen, een wapenfeit dat we waarschijnlijk nög geregeld voorgehouden zullen krijgen. D'66 is al sinds jaar en dag voor een huurverhoging die berust op een objectieve berekening, en Erwin Nypels heeft warempel de toezegging gekregen dat men dat nu eens zal proberen. Daarvoor moest Erwin wel een toespraak houden die de kortste was uit de parlementaire geschiedenis. Soms is zwijgen goud, ook volgens de Kamervoorzitter met z'n overbelaste agenda, althans wanneer hij zijn andere pet niet opzet.

Maar goed, de VVD. Er gaan geruchten over een koerswijziging, in de richting van D'66. Als je er naar vraagt blijkt het geen koersverlegging maar een koersverdieping te zijn. Heel typisch. Als de koers niet wordt verlegd, dan kom je op hetzelfde punt uit als vroeger, dus nog steeds bij een harde, technocratische, ecologisch verarmde prestatiemaatschappij

De troost is dan zeker dat je, door een verdieping van de koers, daar eerder bent.•

' -

VVD noch CDA wil de grote conservatieve partij van Nederland zijn, terwijl er voor

zo'n partij toch zo'n gemakkelijk electoraat is.
Waarom eigenlijk niet? Wie een middenpartij wil zijn ziet per definitie evenveel kiezers rechts van zieh als links van zich. Anders deugt de definitie midden niet. Is er iemand in de zaal die gelooft dat of de VVD, of het CDA een electoraat van de grootte van PvdA en D'66 samen, rechts van zich links wil laten liggen'?
Kom nou. Nee, die plaats aan de conservatiefste kant is gevaarlijk, omdat hij voor de toekomst regeringskansen verkleint. Daar zit 'm de kneep.
Dat verklaart waarom beide partijen midden roepen en rechts handelen.

Overigens, als de VVD inderdaad een koerswijziging zou willen doorvoeren, in de richting van meer aandacht voor zwakke groepen en voor immateriele zaken, dan past het ons om hoera te roepen. Een argwanend hoera, een hogelijkst verbaasd hoera, maar toch. En op uw vraag of ik niet, bang ben dat een koerswijziging van de VVD een bedreiging is voor D'66, antwoord ik nee, en ik neurie het lied van Feyenoord.

Natuurlijk is de kleine deining binnen de VVD het gevolg van de slechter wordende opiniepeilingen. Daar wordt de heer Rietkerk nogal op aangekeken. Ze zoeken zelf maar uit hoe terecht of onterecht dat is.
Wij hebben Rietkerk in de Karner nu twee keer algemene beschouwingen horen houden die beslist niet siecht waren. Maar Rietkerk zou eens op moeten houden met te verteilen dat D'66 geen behoorlijk programma,
geen nieuwe ideeen, geen wetenschappielijke onderbouwing van zijn voor- stellen en geen visie zou hebben* Want daarmee maakt hij zich belache-
lijk in de ogen van iedereen die enig benul van politiek heeft.
Trouwens, ook iemand uit het CDA (ARP) meende vorige week zoiets te moeten roepen. Ik bedoel de man die in de publiciteit goede sier maakt met onze ideeen, vervolgens die ideeen verwoordt in moties, waar hij dan uiteindelijk zelf tegen stemt. Zo'n dreumes toch.

Leden van het CDA, met ñame uit de ARP, zeggen graag dat D '66 geen fundament heeft, dat we er zo'n beetje karakterloos, (pragmatisch zeggen ze beleefd.) op los rummelen.

Twaalf jaar consistente politiek telt niet.

Twaalf jaar consequent kiezen voor de zwakken (en niet alleen in financieel opzicht) telt niet.

Twaalf jaar zoeken naar nieuwe oplossingen voor nieuwe problemen, maar ook voor oude, die o.a. door evangelische partijen zijn verwaarloosd, telt niet.

Ais je het beestje geen oude, vertrouwde naam geeft, ais je niet van tijd tot tijd in een bergrede vervalt, als je vooral pretendeert om te zoeken en niet om te weten, dan heb je geen principes. Dan zijn alle anderen beter dan jij. Want zij heb- ben hun onwankelbare dogma's, op grond waarvan al eeuwen ook onrechtvaardigheden zijn begaan.

Zo gaat dat, als men geen steekhoudend. middel weet om je te bestrijden.

Ik heb de ARP nooit verweten dat ze principeloos, of inhoudsloos is.
Maar ik wens dat ook niet van een van hen over ons te horen, als daar geen schaduw van bewijs wordt bijgeleverd.

De PvdA staat voor de keus van een nieuvve partijvoorzitter, wat heel belangrijk is. Ik hoop dat, wie het ook wordt, de PvdA bereid zal blijven tot coalitievorming, of anders gezegd, dat de teleurstelling over de trage verwezenlijking van een aantal socialistische denkbeelden niet zal leiden tot een meerderheidsstrategie, waardoor een coalitiekabinet, als dat nodig zou zijn, onmogelijk wordt.

Het PvdA-bestuur zou graag zien dat, o.a. met D'66, voor de volgende Kamerverkiezingen een 'samen uit, samen thuis[1]-afspraak wordt gemaakt, dat wil zeggen dat we een vaste afspraak maken om samen te regeren of samen oppositie te voeren.

Vanuit hun standpunt is dat begrijpelijk. Beide partijen voeren oppositie tegen het kabinet van Agt/Wiegel, beide partijen wensen een kabinet dat een progressief beleid voert. Wat is er dan voor de hand liggender dan om de krachten te bundelen en vaste afspraken te maken?

En toch kan het, wat mij betreft, absoluut niet.

D'66 verschilt aanzienlijk van de PvdA. Er zijn gemeenschappelijke idealen, zelfs gemeenschappelijke oplossingen voor sommige problemen, maar ons denken vanuit de mens, ons mens- en van daaruit ons maatschappij- beeld, is niet het socialistische.

Gezien de verhouding in grootte van de twee partijen zou een gemeen- schappelijk vastgelegde strategie in de praktijk betekenen dat het de stra- tegie van de PvdA was en dat zou voor D'66 onverantwoordelijk zijn.

Eisn oppositie-akkoord zou trouwens voor de kiezers misleidend zijn, want in deze kabinetsperiode blijkt dat we weliswaar eensgezind zijn in de afwijzing van het kabinet, maar er is een groot verschil in de reden waarom en de wijze waarop.

Tenslotte, niet het minste argument, zijn we de recente geschiedenis niet vergeten. Het afwijzen van de progressieve volkspartij door PvdA en PPR, het aantal

burgemeesters van D'66 dat het kabinet Den Uyl (niet) heeft benoemd, de dodelijke omarming. Daarom mag ik aannemen dat het bestuur van de PvdA toch zelf niet zal hebben gedacht dat D'66 zich opnieuw naar de slachtbank zal laten leiden; het leven is ons te lieif geworden.

Na iets gezegd te hebben over de drie andere belangrijke stromingen in de Nederlandse politiek kom ik bij D'66 en ik wou het even hebben over de zogenaamde verrechtsing.

Lariekoek.

Als iemand u zegt dat D'66 zou verrechtsen,vraag hem dan vriendelijk om een voorbeeld. Hij zal u het antwoord schuldig blijven.

D’66 was en is en zal blijven een partij die een progressief beleid voor staat, die progressieve voorstellen doet, die op de bres staat voor vernieuwing, voor solidariteit, voor doorbreking van machtsstructuren, in ons land en in de rest. van de wereld.
Dat we daarbij redelijk blijven en weigeren als geblinddoekte stieren tegen een betonnen muur te rennen om onze horens te breken, dat is dan zeker verrechtsing.
Nee, dat kan het niet zijn, want we hebben altijd al mser belangstelling gehad voor verrekijkers dan voor blinddoeken.

Wat is het dan? Die zogenaamde verrechtsing is uitsluitend dat we onze identiteit behoeden. We weigeren ons te laten indelen bij wie dan ook, bij de PvdA, of bij links, of bij de zogenaamde liberalen. Daar ligt onze
dreiging voor de anderen, dus daarop richt zich de aanval.
Links is niet identiek met socialisme, progressiviteit is geen alleenverto- ningsrecht van socialistische partijen.
Van wie ben je, dat is de vraag die ons onophoudelijk bestookt. Kies! Voeg je bij een ander en je identiteit is die van de ander.

Daarom ergert iedereen zieh ongelukkig dat we onafhankelijk naar Europa gaan. Daarom altijd weer de vraag: zou je ooit meedoen aan een CDA/VVD-kabinet? Daarom de steeds dwazer wordende pogingen om ons af te schilderen als afhankelijk van de PvdA, pogingen om onze gegroeide

onafhankelijkheid en zelfstandigheid te ontkennen.

Kreten als 'CDA zonder C, de partij verrechtst, ze komen voort uit die ene wens: tast hun identiteit aan, want die is voor alle anderen levensgevaarlijk. Hij is levensgevaarlijk, omdat steeds meer mensen in een drammerige, gelijkhebberige, machtsbeluste,

gepolariseerde wereld die identiteit herkennen als iets waar ze bij willen horen, als iets wat werkélijk nieuw en echt is in de verouderde politieke structuren.

Ik verzeker u dat D'66 niks voelt voor enig rechts kabinet, dat er nooit sprake van zal zijn dat wij, uit eigen machtswellust, de establishment in het zadel zullen helpen of houden. Er is niet één lid van de fractie die dat wil. En ik vertrouw dat ook de algemene ledenvergadering van D'66 voor volgende Kamerverkiezingen dat niet zal willen.Maar evenmin voel ik er voor om nu dan maar vast eens precies vast te gaan leggen bij wie we wel horen en bij wie niet, met wie er wel ooit eens geregeerd kan worden en met wie nooit. Want vragen daarover (of antwoorden op zulke vragen) maken weinig duidelijk. Integendeel, ze versluieren voor de kiezers de identiteit van D’66, en daar heb ik geen zin in.

De zogenaamde verrechtsing van D'66 is dus, zoals ik al opmerkte, larie- koek. Vorige keer wees ik al op het onderzoek naar ons stemgedrag in de

Kamer. U weet het nog, de meeste steun voor onze moties krijgen we van de PSP.

Daarom heb ik maar één advies trek je er niks van aan. Ik zie maar één gevaar, en dat is dat partijleden die wat minder dicht bij het politieke gebeuren zitten het zouden kunnen gaan geloven. Zo'n omslag van de Haagse Post, het spook van de verrechtsing, met zo'n meneer in keurige jas, werkt suggestief. Er staat tenslotte niet bij dat het tien graden vroor toen die foto gemaakt werd.
Leden die het gaan geloven zouden zieh van eilende, in
de armen van een andere gooien, maar wel zeer andere partij kunnen werpen.
En dat zou jammer zijn.

Daarom, mensen, zoalsik pas in de Democraat schreefs 'recht zo die gaat'. We zijn wie we zijn. Wie meent zich bij ons thuis te voelen is welkom. Dat worden er steeds meer, en dat zie ik als het grootste winstpunt van de Nederlandse politiek anno 1979.